

Скляр Н. В.

Студентка 2-го курсу ФСП
НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Мисливий В.А., д. ю. н., професор ФСП
НТУУ «КПІ»

Емоційний стан як ознака суб'єктивної сторони складу злочину

Традиційно до ознак суб'єктивної сторони складу злочину відносять вину, мотив і мету. Дискусійним на сьогодні залишається питання про те, чи належить до ознак суб'єктивної сторони складу злочину емоційний стан злочинця. Законодавець у ч.1 ст.2 КК України закріпив, що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбачений КК України.

В свою чергу це означає, що для притягнення особи до кримінальної відповідальності та визнання її винною у вчиненні певного злочину необхідно встановити ознаки складу злочину у вчиненому нею суспільно небезпечному діянні.

Науці відома певна кількість точок зорок, поглядів, думок стосовно місця емоційного стану злочинця серед інших ознак суб'єктивної сторони складу злочину. Загалом їх можна охарактеризувати трьома підходами.

Відповідно до першого підходу, то емоційний стан особи притаманний лише привілейованим складам злочинів, в яких умовою є перебування винного в стані сильного душевного хвилювання. Так, наприклад, А.О. Пінаєв непохитно заперечує проти того, щоб емоційний стан особи розглядався структурною ознакою суб'єктивної сторони складу злочину і вивчався в її межах, мотивуючи це тим, що емоції притаманні будь-якій діяльності людини, тобто присутні у вині, наявні при формуванні мотивів та мети. Він ще вважає, що даний стан варто вивчати саме в межах привілейованих складів злочину, в яких мова йде про афект.

Особливо кардинальною з даного питання є позиція О. І. Рарога, на його думку, емоції не є елементом психічного ставлення особи до вчинюваного суспільно небезпечного характеру, це є психічні переживання, які можуть переживатися до, під час, так і після вчинення злочину. Вони не мають юридичного значення частіше всього.

Зазначені аргументи, на наш погляд, не є переконливими, оскільки емоційний стан, як і вина, не є ознакою самого суб'єкта злочину, а характеризує саме його ставлення до певних юридично значимих подій, що і дозволяє віднести емоційний стан саме до суб'єктивної, тобто внутрішньої, сторони злочину.

Згідно другого підходу, емоційний стан особи не є самостійною ознакою суб'єктивної сторони складу злочину, а входить у зміст вини. Вперше таку точку зору висловив ще в 1950 р. Б.С. Утевський, який підкреслював, що емоційний стан особи входить у зміст вини як її елемент, оскільки вони є двигуном волі особи та умислу на вчинення злочину.

Найбільш поширеного в кримінально-правовій науці прихильники третього підходу вважають, що емоційний стан особи, поряд із мотивом та метою, є факультативною ознакою суб'єктивної сторони злочину. Прихильники цього підходу вважають, що емоційний стан вказується в конкретному складі злочину не завжди, а лише у випадку, коли він визначає сутність вчиненого злочину або суттєво впливає на характер чи ступінь суспільної небезпечності вчиненого. Аргументація І.Г. Філановського зводиться до наступного: 1) в Особливій частині КК України є багато складів злочинів, які не передбачають мотиви, мету та емоційний стан; 2) закон пов'язує вину лише із умислом або необережністю і не пов'язує із мотивом, метою та емоційним станом; 3) психологічний склад особистості не вичерпується лише мотивом, метою і емоційним станом, а включає характер, темперамент та інші риси, а їх включення до змісту вини призведе до того, що вона втратить свою специфіку.

В діючому КК України про стан сильного душевного хвилювання, як про особливий

емоційний стан особи, мова йде у п'яти статтях: ст. 116, ст. 123, п. 7 ст. 66, ч. 4 ст. 36 та ч. 3 ст. 39 КК України. Емоції мають визначальне значення для з'ясування суб'єктивної сторони складу злочину, вони можуть свідчити про мотиви, мету вчинення злочину. Найбільш обґрунтованою є позиція віднесення емоційного стану особи до ознак суб'єктивної сторони складу злочину. Стан сильного душевного хвилювання є емоційним станом особи (видом емоції) і його варто розглядати як факультативну (обов'язкову) ознаку суб'єктивної сторони складів злочинів, відповідальність за вчинення яких передбачена у ст. ст. 116, 123 КК України. Емоційний стан при вчиненні інших злочинів особи може лише характеризувати суб'єктивну сторону злочину, як конкретного факту поведінки конкретної особи і враховуватися при призначанні покарання судом, звільненні від кримінальної відповідальності та покарання тощо, тобто бути в ролі непрямой ознаки суб'єктивної сторони складу злочину.